

Nieuwsbrief kniptorren I 2025

EIS - Kenniscentrum Insecten

April 2025

Voor je ligt de eerste nieuwsbrief van het kniptorrenproject. Via deze nieuwsbrief zullen we je de komende jaren op de hoogte houden van de vorderingen binnen het project Kniptorren van de Benelux.

Wat houdt het project in?

Een beknopte samenvatting: in 2025 is het project 'Kniptorren van de Lage Landen' van EIS Kenniscentrum Insecten gestart. Het doel is om binnen dit project zoveel mogelijk verspreidingsgegevens van alle kniptorren uit de Benelux te verzamelen, door het digitaliseren en determineren van collectiemateriaal uit Nederlandse natuurhistorische collecties, maar ook het versneld valideren van jullie waarnemingen op waarneming.nl en het verzamelen en samenvoegen van collectiegegevens uit persoonlijke collecties. Parallel loopt een digitalisatieproject in Brussel (KBINS), waarbij collectiemateriaal van alle Belgische kniptorren wordt gedetermineerd en gedigitaliseerd. Ook op waarneming.be worden kniptorren goedgekeurd. Het Nederlandse onderdeel van het project wordt gefinancierd door het Cultuurfonds en de Uyttenboogaart-Eliassen Stichting en zal tot eind 2027 duren.

Naast digitalisatie van gegevens worden teksten geupdate, komt er in de loop van 2026 een soortzoeker online, wordt er een poster gedrukt en zullen er enkele excursies en een determinatiecursus bij de NEV gegeven worden. Maar het belangrijkste is dat we hopen iedereen enthousiast te krijgen over deze prachtige, karakteristieke en interessante groep kevers!

Tot nu toe

De afgelopen maanden is een start gemaakt met het digitaliseren van verzameld collectie-materiaal in de natuurhistorische collectie van Naturalis. Veel soorten zijn gedetermineerd, en al ruim 1000 exemplaren gedigitaliseerd. Daarnaast is er [een projectpagina op de nieuwe website van EIS gemaakt](#). Ten slotte wordt er door de kniptor-admins druk gevalideerd op waarneming.nl.

Het sorteren en determineren van ongedetermineerde kniptorren in de collectieruimte van Naturalis.

Kniptorreenseizoen van start!

De meeste kniptorren hebben slechts een korte activiteitsperiode. De meeste soorten zijn actief vanaf april tot juli, met een piek in mei. Alhoewel ze als larve het hele jaar door aanwezig zijn, zijn ze als volwassen kever makkelijker te vinden en makkelijker te herkennen. Een kniptor is enkele weken tot soms vele maanden volwassen. In de herfst, winter en het vroege voorjaar zijn veel soorten overwinterend in hout of achter schors aan te treffen. Daarvoor is het openbreken van het habitat noodzakelijk. Makkelijker is echter om met een klopscherp of sleepnet door vegetatie te slepen en takken af te kloppen, of simpelweg bloemen, stammen of bladeren af te zoeken. Ook komen sommige soorten goed op lichtvallen af (*Melanotus* spp., *Stenagostus rhombeus*).

Kniptorren waarnemen

Wie kniptorren op waarneming.nl wil invoeren, moet voor veel soorten goede detailfoto's maken. Rood-zwarte kniptorren uit het genus *Ampedus* zijn bijvoorbeeld bijna nooit met zekerheid te determineren met enkel een foto op afstand. Een exemplaar verzamelen loont dan sterk om tot een zekere soort-determinatie te komen. Laat dit je echter niet weerhouden: door goede foto's te delen op waarneming.nl kunnen je waarnemingen bijdragen aan een beter beeld van de verspreiding van de soorten!

Publicaties

Ongeveer de helft van de kniptorren van de Benelux zijn in het veld goed op naam te brengen. De andere helft van de soorten is moeilijker te determineren. Er wordt gewerkt aan een nieuwe determinatietabel, maar tot die tijd is de tabel van [Verhoogt & Krediet \(2017\) in het digitaal archief van de jeugdbondsuitgeverij online beschikbaar](#). Recentelijk zijn ook twee andere boeken over Europese kniptorren gepubliceerd:

- **Leseigneur, L., Artéro, A., Bouyon, H. & Ollagnon, J.-L. (2024) Coléoptères Elateridae de la Faune de France Continentale et de Corse**

Dit Franstalige boek is een opgefriste versie van het standaardwerk uit 1972 van de "Prince des Elatérides": Franse entomoloog Lucien Leseigneur. Het nieuwe boek heeft een determinatietabel die (soms iets té) versimpeld is, vrijwel geen begeleidende illustraties bevat (in tegenstelling tot het prachtig geïllustreerde werk uit 1972). Goed nieuws is dat er vooral erg veel foto's zijn toegevoegd. De hoge prijs legt de drempel echter groot om het boek aan te schaffen. Geen must-have voor de beginnende kniptorenthousiasteling, maar een mooie aanvulling voor de liefhebber. In Nederland wordt de gids bovendien niet verkocht, [maar is te bestellen via de Duitse conchbooks.de](#).

- **Click-Beetles of Great Britain and Ireland - An Atlas and Natural History**

Dit boek is een uitgebreidere, geüpdatete versie van the *Provisional Atlas of the Click-beetles (Coleoptera: Elateroidea) of Britain and Ireland (1996)*. Het boek bevat geen determinatietabel, maar biedt daarentegen een volledige checklist en ecologische atlas voor de kniptorren van Groot-Brittannië. Het detail van de verspreidingskaarten is verbazingwekkend, evenals de prachtige foto's en

uitgebreide soortteksten. Voor het overgrote deel komt de kniptorfauna van de Britse eilanden overeen met de kniptorfauna van Nederland, de gids is dus ook hier goed bruikbaar als naslagwerk. Bovendien worden niet alleen de elateridae uitvoerig beschreven, maar ook de Eucnemidae (schijnknijptorren) en Throscidae (dwergknijptorren). Beschrijvingen van habitat, soms vraatsporen en larven maken het boek extra informatief. De Click-beetles of Great Britain and Ireland is [verkrijgbaar via Nederlandse verkooppunten](#).

Excursies

- **4 Mei 2025:** De aankondiging is wat kort dag, maar op 4 mei hopen we een excursie te kunnen organiseren in de omgeving van het Leudal. [Selatosomus cruciatus](#) is hierbij de absolute doelsoort, die recentelijk voornamelijk wordt gevonden in dit gebied. Meld je aan door te mailen naar rick.buesink@naturalis.nl.
- **7 Juni 2025:** In Juni gaan we in Zuid Limburg op zoek naar spannende zuidelijke soorten, zoals *Denticollis rubens*, *Idolus picipennis*. Deze soorten worden in België vaker gezien, maar in Nederland zijn er geen waarnemingen of geen recente waarnemingen. Genoeg redenen daar eens verandering in te brengen. De exacte locatie volgt nog, aanmelden kan door te mailen naar k.verhoogt@live.nl

Determinatiehulp:

Sommige soorten zijn goed herkenbaar vanaf een foto door hun markante kleur of tekening. Om deze soorten op naam te brengen zijn foto-overzichten zoals het familieoverzicht op waarneming.nl ([Familie Elateridae \(Knijptorren\) - Waarneming.nl](#)) of op de Duitse fotosite Kerbtier ([Fotoübersicht der Elateridae \(Schnellkäfer\) Deutschlands - kerbtier.de](#)) goed te gebruiken.

Voor de soorten die niet makkelijk door middel van kleur of tekening op naam gebracht kan worden moeten determinatietabellen gebruikt worden. De eerder genoemde determinatietabel van de Nederlandse knijptorren is gratis te downloaden. [Daarnaast is er ook een Britse tabel online beschikbaar \(Mikes Insect Keys\)](#). Ook is er een zeer uitgebreide sleutel voor alle west-Europese soorten, deze is echter wel in het Duits ([Elateridae Bestimmungstabelle](#))

Uitgelichte soorten:

Procaerus tibialis

Deze kleine, slanke zwarte kniptor is gemakkelijk te herkennen aan zijn lichaamskleur in combinatie met de licht-oranje poten. De kniptor is [voor het eerst in 2006 uit Nederland gemeld](#), en is tot nu toe uitsluitend in Zuid-Nederland (voornamelijk Limburg) aangetroffen. Ze leeft in oude, vermolmde bomen, zoals holle laanbomen, knotwilgen of dikke staande beukenkarkassen in oudere bossen. Echter wordt ze veel over het hoofd gezien. In de maanden april en mei zijn de adulten actief en vliegen en lopen ze op oudere bomen rond. Goed zoeken dus, wellicht komt *Prokraerus* wel in veel meer delen van het land voor!

Prokraerus tibialis (Rick Buesink)

Agriotes pilosellus

Deze grote, dichtbehaarde kniptor is goed vanaf een scherpe foto te herkennen aan de slanke vorm van het halsschild, en de dichte aanliggende beharing. De kern van de verspreiding van deze soort ligt in het zuiden van Limburg, maar er zijn verspreid over het land enkele waarnemingen. Gericht zoeken langs bosranden en paden door loofbossen kan resulteren in nieuwe vondsten van deze soort. En het mooie is, deze soort vliegt precies nu! Pas op: de eveneens vrij grote, dicht behaarde *Synaptus filiformis* lijkt een beetje op *Agriotes pilosellus*, maar heeft sterk verbrede tarsleden: als 'slofjes' aan de poten duidelijk herkenbaar.

Agriotes pilosellus (Anne Krediet)

het
cultuurfonds

